

สติเฟื่อง...เรื่องผู้ดำรงตำแหน่งทางวิชาการ

น.ท.รศ.ดร.นเรศ เพ็ชรหิน

รองศาสตราจารย์ ฝ่ายศึกษา โรงเรียนนายเรือ

ปัจจุบันมีครูอาจารย์ของ รร.นร. ที่ประสงค์จะขอตำแหน่งทางวิชาการมากขึ้น แต่ความเข้าใจในเรื่องเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ และวิธีการยังอาจคลาดเคลื่อนแตกต่างกันไป จึงขอเสนอข้อคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องนี้ให้ ผู้อ่านทุกท่านได้พิจารณา เพื่อเป็นประโยชน์หรือเพื่อเปรียบเทียบกับความคิดเห็นท่านผู้อ่านต่อไป (ส่วนหนึ่งของบทความนี้ เป็นเพียงความคิดเห็นส่วนตัวของผู้เขียนจึงโปรดใช้วิจารณญาณของท่านผู้อ่านเอง)

ตำแหน่งทางวิชาการคืออะไร

ตำแหน่งทางวิชาการได้แก่ ตำแหน่งศาสตราจารย์ (ศ.) รองศาสตราจารย์ (รศ.) และผู้ช่วยศาสตราจารย์ (ผศ.) ในสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาต่าง ๆ ซึ่งได้มาจากการพิจารณาผลงานทางวิชาการของครูอาจารย์หรือบุคลากรทางวิชาการ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่สถานศึกษานั้น ๆ กำหนด และโดยทั่วไปแล้ว ตำแหน่งทางวิชาการเหล่านั้น เป็นตำแหน่งเฉพาะของสถาบันอุดมศึกษานั้น ๆ ไม่สามารถนำไปใช้เป็นที่ตำแหน่งทางวิชาการของสถาบันอุดมศึกษาอื่น ๆ ได้

ตำแหน่งทางวิชาการเป็นตำแหน่งที่มีเกียรติและศักดิ์ศรีเป็นอย่างยิ่ง เพราะถือว่าได้มาจากความรู้ความสามารถ และผลงานที่เป็นรูปธรรมผ่านการพิจารณาอย่างเปิดเผยจากผู้ทรงคุณวุฒิด้วยหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่แน่นอน ดังนั้น ผู้ที่ได้ตำแหน่งทางวิชาการจึงควรมีความภาคภูมิใจในความรู้ความสามารถของตนเองหาก ตำแหน่งที่ได้มานั้นได้มาจากความมานะอดทนและจากภูมิปัญญาที่แท้จริงของตนเอง นอกจากนี้ตำแหน่งทางวิชาการยังเป็นสิ่งเชิดชูสถาบันของตน เพราะเป็นสิ่งบ่งชี้ระดับและคุณภาพของบุคลากรทางวิชาการของสถาบันนั้น ๆ ซึ่งถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อคุณภาพของผู้เรียน แต่หากตำแหน่งทางวิชาการนั้นได้มาด้วยกระบวนการที่คลุมเครือ หรือขาดการพิจารณาอย่างถ่องแท้เหมาะสมสถานะของตำแหน่งแล้วอาจถูกประชาคมทั่วไปตำหนิให้ได้รับความเสื่อมเสียทั้งบุคคลที่ได้รับตำแหน่งและสถาบันของบุคคลนั้นดังนั้นจึงควรให้ความสำคัญในการพิจารณาและตระหนักไว้เสมอว่าตำแหน่งทางวิชาการนั้นมีใช้สมบัติผลัดกันชมมิใช่ตำแหน่งที่ใครก็มาอยู่ได้ แม้ว่าจะไม่มีใครที่ผ่านเกณฑ์มาดำรงตำแหน่งทางวิชาการเลย ก็ยังดีกว่ามีผู้ดำรงตำแหน่งทางวิชาการที่มีมาตรฐานต่ำไม่เป็นที่ยอมรับของวงการวิชาการ

เรื่องจริงจากผู้ใหญ่ท่านหนึ่ง

ผู้เขียนขอเล่าเรื่องที่ได้รับฟังจากปากผู้ประสบเหตุการณ์จริงให้ท่านได้รับทราบ และลองมาช่วยกันพิจารณาว่าท่านได้ข้อคิดอะไรจากเรื่องนี้บ้าง เมื่อ พ.ศ.๒๕๔๓ ผู้เขียนได้มีโอกาสไปประชุมในเวทีวิชาการระดับผู้บริหารของสถาบันอุดมศึกษาทั่วประเทศ และได้พบกับนายทหารผู้ใหญ่ที่เกษียณอายุแล้วท่านหนึ่งตำแหน่งสุดท้ายของท่านคือศาสตราจารย์ของสถาบันอุดมศึกษาในกระทรวงกลาโหม

หลังจากนั้นท่านได้รับเชิญไปเป็นผู้บริหารการศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งหนึ่ง ท่านได้เล่าปัญหาที่เกี่ยวข้องกับตำแหน่งทางวิชาการดังนี้

ท่านเป็นนายทหารสัญญาบัตรที่เติบโตมาจากสายงานทางวิชาการเป็นส่วนใหญ่ จนได้รับโปรดเกล้าให้ดำรงตำแหน่งศาสตราจารย์ของสถาบันอุดมศึกษาของกองทัพ (ท่านไม่ได้บอกว่าตำแหน่งศาสตราจารย์นั้นได้มาโดยกองทัพเสนอแต่งตั้ง หรือจากการเสนอผลงานทางวิชาการ) โดยที่ท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเป็นที่ยอมรับในวงการอุดมศึกษาทั่วไป หลังจากเกษียณอายุราชการท่านจึงได้รับเชิญให้เป็นผู้บริหารการศึกษาศาสนาอันอุดมศึกษาเอกชนแห่งหนึ่ง เนื่องจากท่านมีตำแหน่งศาสตราจารย์ก่อนเกษียณจึงเสนอสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งนั้น ว่าขอดำรงตำแหน่งศาสตราจารย์ แต่เรื่องกลับไม่ง่ายดังคิด สถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งนั้น ได้ชลอการพิจารณาตำแหน่งศาสตราจารย์ของท่าน ซึ่งท่านเองก็รู้สึกไม่พอใจเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากตำแหน่งศาสตราจารย์ที่ได้มานั้น ก็ได้มาจากสถาบันอุดมศึกษา (ของกองทัพ) และเป็นตำแหน่งที่ได้รับโปรดเกล้า ฯ แล้วเหตุใดสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งนั้นจึงลังเลไม่พิจารณาอนุมัติเรื่องของท่าน ภายหลังทราบว่สถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งนั้นพิจารณาใน ๒ ประเด็นหลัก ๆ คือ

ประเด็นที่ ๑ ตำแหน่งศาสตราจารย์ของท่านที่ได้รับโปรดเกล้า ฯ มานั้น ผ่านการพิจารณาด้วยกระบวนการทางวิชาการ และหลักเกณฑ์ที่มีมาตรฐานเดียวกันกับทบวงฯ มหาวิทยาลัยหรือไม่

ประเด็นที่ ๒ ตำแหน่งศาสตราจารย์ที่ท่านได้มานั้น ถือเป็นตำแหน่งที่กำหนดไว้ในสถาบันอุดมศึกษาของกองทัพ เช่นเดียวกันกับสถาบันอุดมศึกษาอื่น ๆ ที่มีตำแหน่งทางวิชาการของตนเอง ดังนั้น กรณีที่ท่านไปประจำอยู่สถาบันอื่น โดยหลักการแล้ว ท่านควรจะผ่านกระบวนการพิจารณาของสถาบันแห่งใหม่ตามหลักเกณฑ์ และวิธีการของสถาบัน ตำแหน่งศาสตราจารย์ที่ท่านได้รับมาจึงไม่สามารถนำมาใช้กับสถาบันแห่งใหม่ได้โดยอัตโนมัติ เรื่องที่กล่าวมานี้ให้แง่คิดแก่ผู้อ่านได้หลายประการสำหรับผู้เขียนแล้วเห็นว่าประเด็นเกี่ยวกับมาตรฐานหรือหลักเกณฑ์การพิจารณาที่แตกต่างกันระหว่างทบวงมหาวิทยาลัยกับกองทัพ จะนำไปสู่ความเชื่อถือและการยอมรับของสังคม อีกประเด็นหนึ่งคือความเข้าใจในความหมายของตำแหน่งทางวิชาการ ควรที่จะนำมาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เพื่อสร้างความเข้าใจให้ถ่องแท้ต่อไป

สถานภาพเกี่ยวกับผู้ดำรงตำแหน่งทางวิชาการของโรงเรียนนายเรือ

ปัจจุบันโรงเรียนนายเรือมีตำแหน่งทางวิชาการประเภทศาสตราจารย์ รองศาสตราจารย์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ตามคำสั่งกระทรวงกลาโหม ที่ ๕๔๗/๒๕๔๓ เรื่อง การกำหนดตำแหน่งข้าราชการประเภทวิชาการในโรงเรียนทหาร จำนวนทั้งสิ้น ๔๙ อัตรา โดยแบ่งเป็นระดับชั้นยศดังนี้

- ศาสตราจารย์ อัตรารับเรือตรี	จำนวน ๑ อัตรา	บรรจุจริง ๑ อัตรา
- ศาสตราจารย์ อัตรานาวาเอก (พิเศษ)	จำนวน ๙ อัตรา	บรรจุจริง ๑ อัตรา (ปิดอัตรา)
- รองศาสตราจารย์ อัตรานาวาเอก	จำนวน ๕ อัตรา	บรรจุจริง ๑ อัตรา

- รองศาสตราจารย์ อัตรานาวาโท	จำนวน ๔	อัตรา	บรรจุจริง ๑	อัตรา
- ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อัตรานาวาเอก	จำนวน ๙	อัตรา	บรรจุจริง ๕	อัตรา
- ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อัตรานาวาโท	จำนวน ๑๒	อัตรา	บรรจุจริง ๓	อัตรา
- ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อัตรานาวาตรี	จำนวน ๙	อัตรา	บรรจุจริง ๑	อัตรา

(ไม่รวมผู้ที่อยู่ในตำแหน่งบริหารและช่วยราชการ)

จะเห็นได้ว่า จำนวนบรรจุจริงของผู้ดำรงตำแหน่งทางวิชาการยังมีไม่มาก ทั้งนี้เนื่องด้วยหลาย ๆ สาเหตุ เช่น การหมุนเวียนกำลังพลที่ทำให้ไม่สามารถอยู่ในสายงานการศึกษาได้นานเพียงพอ ขาดการสนับสนุนส่งเสริมให้ครูอาจารย์ทำงานค้นคว้าวิจัยหรือทำงานทางวิชาการ อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะเหลือที่ว่างอีกมาก แต่ก็ไม่จำเป็น ต้องเร่งแต่งตั้งให้เต็มตามจำนวน ควรคำนึงถึงคุณภาพของผลงานทางวิชาการ และความเหมาะสมในคุณวุฒิคุณลักษณะของบุคลากรเป็นสำคัญ นอกจากนี้ ทั้งโรงเรียนนายเรือและครูอาจารย์เองก็ควรใส่ใจในการสร้างผลงานทางวิชาการให้มากขึ้น

หากสังเกตจากข้อมูลข้างต้น จะพบว่า ตำแหน่งทางวิชาการในแต่ละระดับจะผูกพันกับขั้นยศ คือ ตำแหน่งผู้ช่วยศาสตราจารย์จะต้องมียศตั้งแต่นาวาตรีถึงนาวาเอก รองศาสตราจารย์จะต้องมียศตั้งแต่นาวาโทถึงนาวาเอก ศาสตราจารย์จะต้องมียศตั้งแต่นาวาเอก (พิเศษ) ขึ้นไป ซึ่งก่อปัญหาในการบริหารกำลังพลอยู่ไม่น้อย เช่น กรณีผู้ที่มียศนาวาเอก (พิเศษ) นั้นจะไม่สามารถบรรจุในตำแหน่งผู้ช่วยศาสตราจารย์หรือรองศาสตราจารย์ได้ จะบรรจุได้ตำแหน่งเดียวคือศาสตราจารย์ ซึ่งถ้าไม่เป็นรองศาสตราจารย์มาก่อนก็เป็นไปได้ยาก ดังนั้น เมื่อครูอาจารย์ท่านใดมียศเป็นนาวาเอก (พิเศษ) ซึ่งแม้จะเคยดำรงตำแหน่งผู้ช่วยศาสตราจารย์หรือรองศาสตราจารย์มาก่อน ก็ไม่สามารถลงบรรจุในตำแหน่งทางวิชาการนั้น ๆ ได้ เนื่องจากไม่มีตำแหน่งผู้ช่วยศาสตราจารย์หรือรองศาสตราจารย์ในอัตรานาวาเอก (พิเศษ) ปัญหานี้ก็ทำให้จัดการกำลังพลลำบากพอสมควร

อีกเรื่องหนึ่งที่น่าสนใจคือ คุณสมบัติประจำตำแหน่งทางวิชาการ แต่เดิม ตามคำสั่งกระทรวงกลาโหมที่ ๕๔๗/๒๕๔๓ เรื่อง การกำหนดตำแหน่งข้าราชการทหารประเภทวิชาการในโรงเรียนทหาร นั้น ผู้ดำรงตำแหน่งทางวิชาการในระดับต่าง ๆ จะมีการกำหนดไว้ชัดเจนว่ามีคุณสมบัติหรือความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านในสาขาใด เช่น รองศาสตราจารย์กองวิชา... หรือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์กองวิชา.... เป็นต้น แต่ต่อมามีการเปลี่ยนแปลง ตามคำสั่งกระทรวงกลาโหมที่ ๕๔๗/๒๕๔๓ เรื่อง การกำหนดตำแหน่งข้าราชการทหารประเภทวิชาการในโรงเรียนทหาร ซึ่งยกเลิกการกำหนดคุณสมบัติประจำตำแหน่ง และให้นำมารวมไว้ส่วนกลาง (ฝ่ายศึกษา) เช่น รองศาสตราจารย์กองวิชา... เปลี่ยนเป็นรองศาสตราจารย์ฝ่ายศึกษา ฯ หรือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์กองวิชา...เปลี่ยนเป็น ผู้ช่วยศาสตราจารย์ฝ่ายศึกษา ฯ เป็นต้น ฟังดูเหมือนว่าจะช่วยให้บริหารกำลังพลได้คล่องตัวมากขึ้น แต่ผู้เขียนกลับเห็นว่าผิดหลักวิชาการ และอาจจะสร้างปัญหาได้ในภายหลัง เนื่องจากว่า หากไม่มีกฎเกณฑ์ใดมาควบคุม ความเหมาะสมของจำนวนผู้เชี่ยวชาญด้านต่าง ๆ ที่ดำรงตำแหน่งทางวิชาการ อาจเกิดปรากฏการณ์ที่ว่า มีผู้ดำรงตำแหน่งทางวิชาการด้านสังคมศาสตร์ / รัฐศาสตร์ / บริหารศาสตร์ ฯ มากกว่า ผู้ดำรงตำแหน่ง

ทางวิชาการด้านวิทยาศาสตร์/วิศวกรรมศาสตร์ และเมื่อใดที่ตำแหน่งทางวิชาการเต็ม การบริหารกำลังพลก็จะยุ่งยากขึ้น จึงน่าจะพิจารณาความเหมาะสมของผู้ดำรงตำแหน่งทางวิชาการในแต่ละด้าน แต่ละสาขาให้เหมาะสมกับสัดส่วนวิชาการที่อยู่ในหลักสูตรการศึกษาของโรงเรียนนายเรือ **เพราะโดยหลักวิชาการแล้ว ตำแหน่งทางวิชาการจะพิจารณาภาระงานทางวิชาการในแต่ละคณะวิชาหรือภาควิชาของสถาบันนั้น ๆ**

มาตรฐานการพิจารณาผู้ดำรงตำแหน่งทางวิชาการ

หลายคนยังคิดว่าตำแหน่งทางวิชาการ นั้นสมควรปล่อยให้อย่าง จะทำให้เสียสิทธิไปเสียเฉย ๆ (โดยเฉพาะสิทธิในการได้รับเงินตำแหน่ง) โดยไม่คำนึงถึงความเหมาะสมและความสำคัญของตำแหน่งทางวิชาการ เป็นการทำลายเกียรติศักดิ์ศรีและชื่อเสียงของโรงเรียนนายเรือและควรตระหนักให้ดีกว่านี้ว่า ตำแหน่งทางวิชาการนั้น มิใช่ตำแหน่งในการใช้บริหารกำลังพล จะเห็นได้ว่าสถาบันที่จะมีตำแหน่งทางวิชาการเหล่านั้นได้ ต้องเป็นสถาบันที่ประสาทปริญญาเท่านั้น สำหรับกระทรวงกลาโหมที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบันมีเพียง ๔ สถาบันที่มีตำแหน่งทางวิชาการ คือ โรงเรียนเหล่าทั้งสาม และวิทยาลัยแพทยศาสตร์พระมงกุฎเกล้า ซึ่งมีกำหนดไว้ในข้อบังคับกระทรวงกลาโหมว่าด้วยศาสตราจารย์ รองศาสตราจารย์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ โรงเรียนทหาร พ.ศ.๒๕๔๒ ซึ่งได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการขอดำรงตำแหน่งทางวิชาการกำหนดไว้เพื่อใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติไว้ส่วนหนึ่งแล้ว

อย่างไรก็ตาม หลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้โดยกระทรวงกลาโหมนั้น จะกล่าวรวมในภาพกว้าง จึงอาจทำให้เนื้อหาบางส่วนมีความคลุมเครือขาดความชัดเจน เช่นเรื่องเกี่ยวกับผลงานทางวิชาการที่จะนำมาพิจารณา เป็นต้น แต่สิ่งนี้ก็มิใช่เรื่องแปลกอะไรเพราะโดยหลักการแล้วในการนำไปปฏิบัติจริง จะต้องกำหนดหลักเกณฑ์วิธีการพิจารณาที่ละเอียดและเป็นรูปธรรม ชัดเจนตามคุณลักษณะของสถาบันแต่ละแห่งมารองรับอีกครั้งหนึ่ง แต่การปฏิบัติในหลายปีที่ผ่านมาโรงเรียนนายเรือ (และกองทัพเรือ)ไม่เคยทำหลักเกณฑ์รองรับส่วนใหญ่อีกพิจารณาโดยใช้หลักเกณฑ์ของกระทรวงกลาโหมจึงมักมีปัญหาเสมอโดยเฉพาะเรื่องมาตรฐานของผลงานทางวิชาการซึ่งหากพิจารณาตามเนื้อหาในหลักเกณฑ์ของกระทรวงกลาโหมแล้ว กระดาษ ๒ - ๓ แผ่นหรือหนังสือแต่ง ๑,๐๐๐ หน้าก็เป็นผลงานทางวิชาการเหมือน ๆ กัน

ระยะหลัง ๆ นี้โรงเรียนนายเรือได้จัดทำหลักเกณฑ์และวิธีการขอดำรงตำแหน่งทางวิชาการ ขึ้นใหม่ โดยมีรายละเอียดการพิจารณาและประเมินผลที่เป็นรูปธรรมแต่ก็เชื่อว่าปัญหาจะหมดไป แม้ว่าหลักเกณฑ์จะชัดเจนขึ้นแต่การนำไปใช้ก็ยังสับสนและผิดวัตถุประสงค์กันอยู่บ้างดังจะกล่าวถึงจุดต่าง ๆ ที่ผู้เขียนสังเกตเห็น และนำมาเล่าสู่กันฟัง

(๑) **การกำหนดชั้นยศกับประเภทของตำแหน่งทางวิชาการ** มักมีคำถามเสมอว่าจำเป็นหรือไม่ที่ต้องกำหนดไว้เช่นนั้น นายทหารชั้นยศต่ำกว่านาวาตรีหากมีผลงานทางวิชาการดีเด่นน่าจะขอตำแหน่งทางวิชาการได้ หรือนายทหารชั้นยศ นาวาเอก (พิเศษ) เหมือนกันน่าจะขอตำแหน่ง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ได้ เรื่องนี้ความจริงถูกกำหนดไว้ในหลักเกณฑ์ของกระทรวงกลาโหม ระดับเรา ๆ ท่าน ๆ

คงแก้ไขไม่ได้ (แต่ตอนนี้กำลังพิจารณาปรับปรุงกันอยู่) แต่ผู้เขียนก็พอจะหาเหตุผลอธิบายได้ว่า ที่กำหนดยศชั้นต่ำไว้ที่ชั้นยศนาวาตรีนั้นก็น่าจะสอดคล้องกับอัตราอาจารย์ที่มักจะกำหนดไว้ตั้งแต่นาวาตรีขึ้นไปเมื่อพิจารณาคุณวุฒิบวกกับวัยวุฒิแล้วก็อยู่ในช่วงที่เหมาะสม

(๒) เงินตำแหน่งของผู้ดำรงตำแหน่งทางวิชาการ ในปัจจุบันเป็นดังนี้

- ศาสตราจารย์อัตราพลเรือตรีและนาวาเอกพิเศษ มีเงินตำแหน่ง ๑๓,๐๐๐ บาทต่อเดือน
  - รองศาสตราจารย์อัตรานาวาโท-นาวาเอก มีเงินตำแหน่ง ๕,๖๐๐ บาทต่อเดือน
  - ผู้ช่วยศาสตราจารย์อัตรานาวาเอก มีเงินตำแหน่ง ๕,๖๐๐ บาทต่อเดือน
  - ผู้ช่วยศาสตราจารย์อัตรานาวาตรี-นาวาโท มีเงินตำแหน่ง ๓,๕๐๐ บาทต่อเดือน
- การให้เงินตำแหน่งทางวิชาการนั้น หมายถึงความคาดหวังที่มีต่อตำแหน่งทางวิชาการ

นั้น ๆ เพื่อให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางวิชาการแสดงบทบาทหน้าที่ในอันที่จะพัฒนาการศึกษาและสร้างผลงานทางวิชาการต่อไป แต่หลาย ๆ คนยังคิดว่าเป็นค่าตอบแทนที่ติดมากับตำแหน่งตามสิทธิกำลังพล หลังจากได้รับตำแหน่งทางวิชาการแล้วจึงมักไม่เห็นผลงานทางวิชาการหรือการพัฒนาทางวิชาการ แต่ก็ไม่มีระเบียบหรือหลักเกณฑ์ใด ๆ ที่ระบุว่าผู้ดำรงตำแหน่งทางวิชาการต้องมีภาระงานอย่างไร

(๓) ผลงานทางวิชาการที่ใช้ประกอบการขอตำแหน่งทางวิชาการ ก็มักมีการถกเถียงในเรื่องคุณค่าและความเหมาะสม โดยเฉพาะความชัดเจนในการกำหนดคุณภาพของผลงานทางวิชาการว่า ผลงานระดับหรือประเภทใดที่สามารถเรียกได้ว่าเป็นผลงานทางวิชาการ หากจะพิจารณาตามตัวหนังสือในหลักเกณฑ์ที่กระทรวงกลาโหมกำหนดไว้แล้ว เอกสารคำสอน หนังสือ ตำรา ฯลฯ ล้วนถือเป็นผลงานทางวิชาการ แต่ไม่ได้รับระบุคุณลักษณะอย่างเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน ดังนั้น เอกสารที่มีจำนวนหน้าน้อยเล่มบาง ๆ หากพิจารณาว่าเป็นผลงานทางวิชาการก็จะมีคุณค่าเทียบเคียงได้กับตำราหนึ่งเล่มหรือบทความทางวิชาการระดับชาติหนึ่งเรื่อง ในความเป็นจริงแล้วผลงานทางวิชาการที่จะเสนอประกอบการพิจารณาตำแหน่งทางวิชาการนั้น ควรมีความเหมาะสมกับตำแหน่งทางวิชาการ และควรเป็นผลงานที่ได้รับการยอมรับจากมหาชนหรือสาธารณชน ปัจจุบันโรงเรียนนายเรือได้กำหนดหลักเกณฑ์การขอตำแหน่งทางวิชาการและระเบียบวิธีการพิจารณาผลงานทางวิชาการขึ้นใหม่โดยแบ่งประเภทและระดับคุณค่าของผลงานทางวิชาการ ซึ่งมีวิธีการและรายละเอียดที่เป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น ผู้เขียนก็จะขอตีความในเรื่อง ผลงานทางวิชาการในความคิดเห็นและความรู้ของผู้เขียนไว้เป็นสังเขป ดังนี้

เอกสารประกอบการสอนและเอกสารคำสอน สองสิ่งนี้จำเป็นต้องมีไว้เพื่อเป็นเอกสารประกอบการเสนอขอตำแหน่ง โดยปกติก็ไม่ถือเป็นผลงานทางวิชาการเสียทีเดียว แต่เป็นหลักฐานยืนยันว่า ผู้ที่จะขอตำแหน่งทางวิชาการมีการสอนในวิชานั้น ๆ จริง เอกสารประกอบการสอนนั้นก็คือแผนการสอน ประมวลการสอน บันทึกการสอน และเอกสารแสดงหัวข้อและเนื้อหาโดยย่อที่ใช้ในการสอน (เช่น เอกสารที่ทำด้วย MS-Powerpoint) และเอกสารอื่น ๆ ที่จัดทำขึ้นเพื่อใช้เป็นส่วนหนึ่งของการสอน ส่วนเอกสารคำสอนคือ เนื้อหาวิชาที่ใช้สอนในชั่วโมงสอนของวิชานั้น ๆ เป็นการเรียบเรียงและจัดทำเป็นรูปเล่มอย่างเรียบร้อยโดยครูอาจารย์ผู้สอน มีรายละเอียดตามเนื้อหาวิชาที่ทำการสอน เอกสาร

ประเภทนี้ควรเป็นเอกสารที่ทำได้ก่อนการเสนอขอตำแหน่งและใช้ในการเรียนการสอนจริง มิใช่จัดทำขึ้นภายหลัง

หนังสือและตำรา คือ เอกสารที่แสดงเนื้อหาวิทยาการด้านต่าง ๆ โดยมีการจัดทำอย่างเป็นระบบตามรูปแบบที่เป็นมาตรฐาน (เช่น มีปกหน้า ปกใน คำนำ สารบัญ เนื้อหาแบ่งตามบท บรรณานุกรม ฯลฯ) มีวัตถุประสงค์ในการนำไปใช้ประโยชน์ทั่วไปไม่เฉพาะเพื่อการเรียนการสอน หนังสือ จะต่างกับตำราตรงที่ ตำรานั้นเป็นหนังสือที่ได้รับการอนุมัติหรือรับรองให้ใช้เป็นตำราสำหรับวิชาใด ๆ แล้วแต่โดยทั่วไปเนื้อหาหรือรูปแบบภายในจะไม่ค่อยแตกต่างกันนัก อีกประการหนึ่ง ตำรานั้นจัดทำขึ้นเพื่อการสอนหรือถ่ายทอดวิชาการ ในขณะที่หนังสือจะใช้แสดงความคิดเห็น ถ่ายทอดประสบการณ์ แสดงหลักการ ทฤษฎีและเนื้อหาเชิงวิชาการ ฯลฯ เช่น โรงเรียนนายเรือกำหนดให้ใช้หนังสือชื่อ “หลักการเดินเรือ” เป็นตำราในวิชาการเดินเรือ และให้ใช้หนังสือชื่อ “การเดินเรือในน่านน้ำไทย” “การเดินเรือในน่านน้ำสากล” ฯลฯ เป็นหนังสืออ่านประกอบ เป็นต้น หนังสือและตำรานั้น ควรได้รับการจัดทำและใช้ประโยชน์มาระยะหนึ่งแล้ว มิใช่เพิ่งจะมาจัดทำขึ้นเพื่อใช้เป็นเอกสารในการขอตำแหน่งทางวิชาการ

บทความทางวิชาการ หากจะตีความเฉพาะ “บทความ” ก็น่าจะหมายถึงเอกสารที่จัดทำจากความคิดหรือการดำเนินงานใด ๆ เพื่อเผยแพร่และชี้แจงแถลงผลของความคิดหรือการดำเนินงานนั้น ๆ ต่อสาธารณชน บทความนี้มีอยู่หลายลักษณะ เช่น บทความในหนังสือพิมพ์ บทความในวารสารทั่วไป บทความในวารสารเฉพาะด้าน บทความแจกจ่ายในการประชุมสัมมนา ฯลฯ แต่สิ่งที่จะถือเป็นบทความทางวิชาการได้นั้น ควรเป็นบทความที่มีเนื้อหาตามหลักการหรือทฤษฎีทางวิชาการและจากการวิเคราะห์วิจัยด้วยหลักวิชาการตามรูปแบบที่เป็นมาตรฐาน ที่สำคัญคือต้องผ่านการพิจารณาจากคณะบุคคลที่มีคุณวุฒิตรงตามสาขาวิชาการนั้น ๆ (ไม่ใช่บรรณาธิการ) และมีการเผยแพร่ออกสู่สาธารณชน เช่น บทความในวารสารวิศวกรรมสถาน ฯ บทความในวารสารแพทยสภา ฯ เป็นต้น สำหรับบทความอื่น ๆ นั้น ถือเป็นบทความทั่วไปที่ใช้แสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ ชี้แจงหรือให้ความรู้ทั่วไปๆ ดังนั้น หากจะตีค่าระหว่างบทความทางวิชาการกับบทความทั่วไปแล้ว ย่อมต้องให้น้ำหนักต่างกัน สำหรับบทความที่ลงพิมพ์ในวารสารโรงเรียนนายเรือ วารสารนาวิกศาสตร์ วารสารกระตุกฯ ฯลฯ นั้น แม้ว่าเนื้อหาจะเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับวิทยาการแต่ก็ไม่ถือว่าเป็นบทความทางวิชาการ เนื่องจากไม่เข้าเงื่อนไขดังที่กล่าวมาแล้ว ในกรณีนี้ถือเป็นการแลกเปลี่ยนหรือเผยแพร่ความรู้ จึงจัดอยู่ในบทความทั่วไป หากต้องการให้วารสารโรงเรียนนายเรือ มีคุณลักษณะทางวิชาการจริง ๆ ก็สามารถทำได้ โดยกำหนดเนื้อหาเป็น ๒ ส่วน ส่วนแรกเป็นบทความทั่วไป และส่วนที่สองเป็นบทความทางวิชาการหรือบทความแถลงผลงานวิจัย ในกรณีของบทความทางวิชาการในส่วนที่สองนี้ จะต้องกำหนดคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิเฉพาะด้านที่มีความรู้ความสามารถและมีประสบการณ์ทางวิชาการเป็นผู้พิจารณาคุณค่าและความเหมาะสมของบทความทางวิชาการที่นำเสนอ ซึ่งวิธีการนี้ก็เป็นที่ยอมรับและใช้กันทั่วโลก

ผลงานการค้นคว้าวิจัยและการพัฒนาต่าง ๆ เป็นเอกสารที่เกิดจากการปฏิบัติและ

ดำเนินการแล้ว (ค้นคว้าวิจัยและพัฒนา) มักมีเนื้อหาและจำนวนหน้ามากกว่าบทความทางวิชาการหลายเท่า แต่ยังคงใช้รูปแบบที่เป็นมาตรฐาน ในกรณีที่จะนำผลงานทางวิชาการประเภทนี้มาเสนอขอตำแหน่งทางวิชาการ ต้องเป็นผลงานที่ไม่เกี่ยวกับการศึกษาเพื่อทำปริญญาใด ๆ และควรเป็นผลงานที่อยู่ในสาขาเดียวกันกับผู้เสนอขอ หรือเป็นผลงานที่เป็นประโยชน์โดยตรงต่อการศึกษาของโรงเรียนนายเรือ

ในความเห็นของผู้เขียนแล้ว ผลงานทางวิชาการที่จะเสนอเป็นเอกสารประกอบการขอตำแหน่งทางวิชาการนั้น ควรเป็นผลงานที่ผ่านการใช้ประโยชน์มาแล้วหรือได้มีการเผยแพร่ในเวทีสาธารณะแล้ว เช่น หากเป็นหนังสือหรือตำรา ก็ควรจัดทำสมบูรณ์ระดับหนึ่งและใช้ในการเรียนการสอนมาแล้วระยะหนึ่ง หากเป็นบทความหรือผลงานวิจัย ก็ควรผ่านการตรวจสอบของผู้ทรงคุณวุฒิที่เชี่ยวชาญหรือลงตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารทางวิชาการมาแล้ว *สมควรเป็นผลงานทางวิชาการที่จัดทำเพื่อใช้เป็นเอกสารประกอบการเสนอขอตำแหน่งทางวิชาการ*

อีกสิ่งหนึ่งที่น่าจะพิจารณาให้ลึกซึ้งก็คือ ความเกี่ยวพันของผลงานทางวิชาการกับสายงานของผู้เสนอขอตำแหน่งทางวิชาการควรจะมีสอดคล้องกัน สมมติว่าผู้เขียนแต่งหนังสือเรื่อง “ไวยากรณ์ภาษาญี่ปุ่น” ซึ่งมีสถานศึกษาต่าง ๆ นำไปเป็นแบบเรียน ก็ได้หมายความว่า ผู้เขียนจะใช้หนังสือนี้เป็นผลงานทางวิชาการในการเสนอขอตำแหน่งทางวิชาการจากโรงเรียนนายเรือได้โดยตรง เพราะผลงานดังกล่าวไม่ได้แสดงความรู้ความสามารถในสายงานปกติ ซึ่งโดยทั่วไปตำแหน่งทางวิชาการนั้นจะกำหนดไว้เฉพาะด้านเฉพาะสาขา เอกสารผลงานทางวิชาการประกอบการเสนอขอตำแหน่งทางวิชาการจึงควรมีความสอดคล้องกับภาระงานสอน และแสดงให้เห็นถึงความเหมาะสมหรือความเชี่ยวชาญในสาขาวิชานั้น ๆ

กลไกการพิจารณาผู้ดำรงตำแหน่งทางวิชาการนั้น

ในกรณีของโรงเรียนนายเรือ กำหนดให้สภาการศึกษาเป็นผู้แต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาคุณสมบัติผู้เสนอขอตำแหน่งทางวิชาการ ประกอบด้วยอนุกรรมการจำนวน ๕ คน ทำหน้าที่พิจารณาคุณสมบัติของผู้เสนอขอว่าเข้าตามหลักเกณฑ์หรือไม่ นอกจากนี้ยังมีบทบาทในการพิจารณาผลงาน ทางวิชาการประกอบการเสนอขอตำแหน่งทางวิชาการด้วย โดยพิจารณาว่าจะจัดอยู่ในผลงานทางวิชาการ ประเภทใด และประเมินค่าผลงานนั้น ๆ ในรูปแบบของคะแนน เมื่อเห็นว่ามีความผ่านเกณฑ์ที่กำหนดจะเสนอกลับสภาการศึกษา เพื่อเสนอกองทัพเรือแต่งตั้งคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน ๓ ท่าน ตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของผลงานทางวิชาการนั้น (แต่ไม่ประเมินเป็นคะแนน) หากผ่านการตรวจสอบของคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิก็จะได้รับการเสนอให้ดำรงตำแหน่งทางวิชาการต่อไป

ประเด็นที่ผู้เขียนขอเสนอไว้เป็นข้อสังเกตก็คือ ตามเจตนารมณ์เดิมนั้น คณะอนุกรรมการตรวจสอบคุณสมบัติ ฯ ที่สภาการศึกษา ฯ แต่งตั้งขึ้นนั้น น่าจะมีบทบาทเป็นที่ปรึกษาหรือที่ปรึกษาในการแนะนำขั้นตอนและการดำเนินการต่าง ๆ ให้แก่ผู้เสนอขอ แต่ปัจจุบันมีบทบาทเป็นผู้ประเมิน

ผลงานทางวิชาการด้วย ซึ่งหากต้องการให้มีบทบาทเช่นนั้นจริง คณะอนุกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิที่ กองทัพเรือแต่งตั้งก็แทบจะไม่มีบทบาทในการประเมินคุณค่าทางวิชาการของผลงานที่นำเสนอเลย เพียงได้รับบทบาทคล้ายกับบรรณาธิการสำนักพิมพ์ที่ตรวจดูความถูกต้องของเอกสารหรือ ผลงานทางวิชาการ ทั้งที่ผลงานที่นำเสนอนั้นควรมีความสมบูรณ์แล้ว ผู้เขียนก็เลยลงสมมุติเหตุการณ์ ว่า ผลงานทางวิชาการที่ผู้เสนอขอส่งมานั้น คณะอนุกรรมการพิจารณาคุณสมบัติ ฯ มีมติให้จัดเป็น บทความทางวิชาการให้คะแนนเต็มตามเกณฑ์ที่กำหนด แต่เมื่อนำเสนอคณะอนุกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ แล้ว ปรากฏว่าผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาแล้วเห็นว่าไม่มีคุณค่าเพียงพอที่จะเป็นผลงานทางวิชาการได้ หรือในทางตรงกันข้าม หากคณะอนุกรรมการพิจารณาคุณสมบัติ ฯ พิจารณาคุณค่าของผลงาน ต่ำกว่าความเป็นจริง ในขณะที่คณะอนุกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาว่ามีคุณค่าทางวิชาการ อย่างเพียงพอ เช่นนี้ ความเสียหายจะตกอยู่กับโรงเรียนนายเรือ ที่กล่าวเช่นนั้น มิได้ตำหนิฝ่ายใด แต่ ควรนำมาพิจารณาอย่างรอบคอบเพื่อให้เกิดความเหมาะสมตามหลักวิชาการ อย่างน้อยผู้ที่จะ พิจารณาผลงานทางวิชาการประเภทใด ๆ ได้นั้น ควรเป็นผู้ที่มีความรู้และมีประสบการณ์ในการทำ ผลงานทางวิชาการประเภทนั้นมาก่อน เพื่อให้การพิจารณาผลงานทางวิชาการเป็นไปอย่างยุติธรรม และได้ผลงานที่มีคุณภาพเป็นที่ยอมรับของวงการวิชาการ

การกำหนดภาระงานของผู้ดำรงตำแหน่งทางวิชาการ

โดยปกติ สถาบันอุดมศึกษาทุกแห่งที่มีตำแหน่งทางวิชาการ จะกำหนดภาระงานของผู้ดำรง ตำแหน่งทางวิชาการไว้อย่างชัดเจน เพราะเมื่อแต่งตั้งผู้ดำรงตำแหน่งทางวิชาการของสถาบันขึ้นมาแล้ว ก็ย่อมต้องมีความคาดหวังให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางวิชาการเหล่านั้นเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาการศึกษา และงานทางวิชาการต่อไป จึงมักกำหนดภาระงานไว้อย่างชัดเจนว่าจะต้องมีผลงานอย่างไรในช่วงเวลา ที่กำหนด เช่น มีภาระงานด้านการพัฒนาการศึกษาหรืองานวิชาการของสถาบันนั้นทุกปี มีผลงาน ทางวิชาการระดับประเทศอย่างน้อย ๑ ครั้งในทุก ๆ ๒ ปี เป็นต้น ปัจจุบัน โรงเรียนนายเรือมิได้ กำหนดภาระงานสำหรับผู้ดำรงตำแหน่งทางวิชาการไว้เลย ก็เห็นว่าควรที่จะกำหนดไว้ให้เป็นรูปธรรม ทั้งนี้ นอกจากจะใช้ประโยชน์จากความรู้ความสามารถของผู้ดำรงตำแหน่งทางวิชาการมาช่วยในการ พัฒนาการศึกษาแล้ว ยังเป็นการส่งเสริมให้มีผลงานทางวิชาการอย่างต่อเนื่อง เมื่อมีผลงานเป็นที่ ประจักษ์ต่อบุคคลในวงการ ก็จะช่วยอำนวยความสะดวกให้สามารถเสนอขอตำแหน่งทางวิชาการในระดับที่สูงขึ้น ต่อไปได้ ในทางตรงกันข้าม หากไม่มีบทบาทหรือไม่มีผลงานทางวิชาการในระดับที่ยอมรับได้ตามเกณฑ์ ที่กำหนด ก็ควรเปิดโอกาสให้ผู้อื่นที่มีความรู้ความสามารถเข้ามาดำรงตำแหน่งทางวิชาการนั้นต่อไป

บทสรุป

ตำแหน่งทางวิชาการนั้น ถือเป็นตำแหน่งที่มีเกียรติและศักดิ์ศรีที่ควรได้มาด้วยความรู้ความสามารถ ทางวิชาการอย่างแท้จริง เราจะได้ยึดดอกกุญแจกับสถาบันอุดมศึกษาอื่น ๆ ได้อย่างไม่อายใคร ทั้งหลาย

ทั้งปวงที่กล่าวมานั้น มิใช่จะวิจารณ์ให้ใครได้รับความเสียหาย หรือไม่พึงพอใจกับวิธีการในปัจจุบัน แต่ผู้เขียนกล่าวโดยยึดหลักการที่ว่า การพัฒนาในด้านใด ๆ ก็ตาม ควรได้รับดำเนินการอย่างต่อเนื่อง การหยุดอยู่กับที่เฉย ๆ หรือพึงพอใจกับผลงานที่เคยทำไว้ก็เสมือนเป็นการถดถอย เพราะโลกของเรามีวิวัฒนาการอยู่ตลอดเวลา สิ่งใดที่เห็นว่าควรปรับปรุงได้ก็น่าจะนำมาพิจารณากันด้วยเหตุด้วยผล และหาข้อสรุปที่ดีที่สุดต่อไป

(สำหรับท่านผู้อ่านที่ต้องการรายละเอียดเกี่ยวกับตำแหน่งทางวิชาการ เช่น หลักเกณฑ์การพิจารณาของสถาบันอุดมศึกษาทั่วไป รายละเอียดและการตีความหมายผลงานทางวิชาการประเภทต่าง ๆ คุณสมบัติทางวิชาการของผู้ที่จะเสนอขอ ฯลฯ ติดต่อขอรายละเอียดจากผู้เขียนได้)